

Goed gezien tussen Lek

Bijzondere vogelwaarnemingen in 2023

Juvenile visarend met kleurring, Lek Culemborg 12 augustus 2023. De vogel was geringd bij Zierzow in het oosten van Duitsland. In oktober is de vogel weer gezien in Engeland in het Linford Lakes Nature Reserve bij Milton Keynes. Paul van Veen.

Links tabel fenologie 2023 met de eerste waarnemingen van het jaar.

De waarnemingen die vermeld worden in de subsite van de NVWC van waarneming.nl bestrijken een gebied dat groter is dan het werkgebied van de NVWC.

Ook tellen we meldingen van net boven de Lek en onder de Linge mee en uit de Everdingerwaard. Dus de titel van deze rubriek dekt niet helemaal de lading.

Soort	vroegste 2023	vroegste 2022	Vroegste ooit
Merel (eerste zang)	7 januari	2 januari	2 januari 2022
Zanglijster (eerste zang)	9 januari	1 januari	1 januari 2022
Tijftjaf (eerste zang)	14 februari	14 februari	30 januari 2018
Grutto	19 februari	13 februari	3 februari 2002
Blauwborst	15 maart	10 maart	23 februari 2019
Oeverzwaluw	17 maart	1 april	28 februari 2019
Boerenzwaluw	22 maart	23 maart	11 maart 2011
Zwartkop (eerste zang)	23 maart	24 maart	15 maart 2020
Rietzanger	24 maart	22 maart	22 maart 2022
Fitis	24 maart	23 maart	9 maart 2007
Huiszwaluw	2 april	9 april	28 maart 2015
Purperreiger	3 april	3 april	30 maart 2014
Boompieper	5 april	30 maart	30 maart 2017
Koekoek	10 april	13 april	7 april 2011
Gierzwaluw	10 april	23 april	vroegste ooit
Sprinkhaanzanger	14 april	12 april	2 april 2017
Grasmus	14 april	13 april	3 april 2021
Braamsluiper	16 april	14 april	7 april 2019
Kleine Karekiet	17 april	9 april	30 maart 2014
Tuinfluit	22 april	17 april	11 april 2014
Bosrietzanger	3 mei	5 mei	26 april 2020
Grauwe Vliegenvanger	3 mei	7 mei	17 april 2020
Wielewaal	4 mei	1 mei	12 april 2016
Spotvogel	8 mei	9 mei	30 april 2012

door Berry Lucas

In het onderstaande verslag bespreek ik per maand weer de highlights van vogelwaarnemingen in 2023 in onze regio, zoals ingevoerd in waarneming.nl en trektellen.nl. Ik heb daarbij gelet op nieuwe, zeldzame of schaarse (onder)soorten of een opvallende toe- of afname van een vogelsoort (met de kans dat ik misschien een soort of opvallende waarneming over het hoofd heb gezien). In het waarnemingsgebied tussen Lek en Linge kregen we er twee bijzondere soorten bij, namelijk de struikrietzanger en de graszanger. In totaal zijn er 102 soorten en ondersoorten ingevoerd, afgezien van de exoten.

en Linge

Baltsende geoorde futen in zomerkleed, afgraving Redichemse Waard 14 april 2023. Paul van Veen.

Mannetje woudaap, omgeving Asperen, 2 juli 2023. Johan Janssen.

Wat betreft het weer, was het een afwijkend jaar. 2023 was zowel het natste als het warmste jaar sinds het begin van de metingen, met een recordwarme juni. Afgezien van wat vorstdagen in december en wat sneeuw die niet lang bleef liggen, stelde de winter niet veel voor. Weersomstandigheden hebben behoorlijke invloed op de soorten en aantallen vogels die we kunnen waarnemen gedurende het jaar. Ook op langere termijn zijn verschuivingen in aantallen meldingen van soorten te zien, die gerelateerd kunnen worden aan klimaateffecten. Aan de hand van lijstjes met losse waarnemingen zijn trends echter moeilijk vast te stellen, onder meer omdat er sprake is van waarnemerseffecten als er niet systematisch wordt geteld. Zeldzamere soorten worden eerder genoteerd dan algemene soorten die afnemen, op den duur worden zeldzamere soorten die toenemen minder ingevoerd omdat men ze gewoon gaat vinden, het aantal waarnemers dat gegevens invoert is toegenomen in de loop der tijd waardoor er een positieve trend lijkt te zijn, enz. Ondanks deze effecten kun je wel concluderen dat soorten – al dan niet tijdelijk – oprukken of juist afnemen of op andere tijden in het jaar verschijnen.

Januari

Het waren niet echt weersomstandigheden voor veel en leuke wintergasten. Al mag je de **Noordse goudvink** hier wel onder scharen. Voor het laatst was de soort gezien op 5 november 2005. Ten tijde van een landelijke invasie vlogen er toen 15 Noordse goudvinken over de trektelpost in de Redichemse Waard. Op 10 januari herkende Bas Engels aan de hand van het (opgenomen) geluidje weer een vrouwtje van deze noordelijke ondersoort van de goudvink in de Tichelterreinen. Tom Zeegers kwam daar achteraan met een waarneming op gehoor van een overvliegende *pyrrhula* op Sprokkelenburg. • Een eerstewinter **roodhalsgans** zwierf in de eerste weken van het jaar door de Lek-uiteerwaarden. Later in februari foerageerde er een adult exemplaar in de Beusichemse Waard. • De **waterpieper** wordt in het winterhalfjaar steeds meer gezien. Op 22 januari trof Peter van Horssen zelfs 38 foeragerende vogels aan in het Lage Veld bij de Woerdsteeg. • **Toppers** (ofwel toppereenden) zijn bij ons uitzonderlijk, dus de waarneming van twee vrouwtjes en een mannetje op 24 januari nota bene in een brede sloot in de nieuwbouw van Parijsch mag verrassend genoemd worden (door Petra Janssen). Op de laatste dag van het jaar fotografeerde Johan Janssen een vrouwtje in de Everdingerwaard.

Februari

Ook de relatief warme februari gaf weinig aanleiding tot het zien van veel echte wintersoorten, dit is het beeld van de laatste jaren. • Jaarlijks worden er wel één of enkele **middelste zaagbekken** gezien, dit maal op 11 februari een vrouwtje nota bene in een van

de brede sloten van Parijsch (Theo de Vries). • De meeste vogelaars beleven wel een echt wintervogelgevoel aan een waarneming van **nonnetje**. Met 19 waarnemingen van één of twee stuks werd het nonnetje ondanks de kwakkelwinter nog regelmatig gezien, tot in maart toe. • De **zwarte specht** is een soort die je in ons gebied moeilijk kunt voorstellen, maar opvallend genoeg wordt hij de laatste jaren regelmatig gemeld op waarneming.nl. Ditmaal een roepende vogel op Werk aan 't Spoel op 23 februari (door Joke Stoop). • Nwc.waarneming.nl laat 17 **matkop**-waarnemingen in 2023 zien, waarvan de meeste in deze maand. Deze score mag wel een dieptepunt genoemd worden. In 2015 waren het er nog 92, en elk jaar neemt het af. Hopelijk blijven we in de toekomst het kenmerkende roepje van de matkop horen.

Maart

Een **bokje** neem je vaak pas waar op het moment dat je er in drassig terrein bijna per ongeluk op stapt en de vogel op het laatste moment opvliegt. Twee keer waargenomen in maart, in de Everdingerwaard en de Beusichemse Waard. • De eerste **bruine kiekendieven** worden doorgaans in maart gezien. Het valt op dat het aantal waarnemingen de laatste jaren toeneemt. In 2023 zijn maar liefst 426 waarnemingen doorgegeven. • Op 22 maart ontdekte Eirik Kersten een vrouwtje **rouwkwikstaart** in de Redichemse waard tussen dertig witte kwikken. • Ik zou bijna de **zeearend** overslaan, want we kijken niet meer zo op van een alert voor deze soort. Elke waarneming is echter spectaculair genoeg om te melden. De vliegende deur werd 23 keer vastgelegd, vooral in maart. Een zeearendenpaartje broedde zelfs aan de rand van het in dit artikel beschreven waarnemingengebied. • Terwijl de **goudplevier** in vergelijking met vroeger veel minder op waarneminglijstjes voorkomt, was het aantal van 2218 goudplevieren dat op 11 maart over Werk aan 't Spoel vloog wel weer uitzonderlijk. Het was sowieso een te gekke trekvogeldag, waarop Bas Engels ook nog 54 andere soorten zag zoals 152 kemphanen, 45 ooievaars, 12 kraanvogels, kleine en wilde zwanen en liefst 5 rode wouwen.

April

Paul van Veen maakte op 14 april een fantastische foto van een prachtig baltsend paartje **geoorde futen** op de afgraving Redichemse Waard. • Een zingend exemplaar van een verdwenen legendarische soort van onder meer onze uiterwaarden, de **grauwe gors**, werd op 17 april ontdekt door Ronald Jansen in de Everdingerwaard. De vogel was helaas dezelfde dag ook weer gevlogen. • De **raven** die tegenwoordig succesvol broeden in het Lage Veld zijn een mooie aanvulling op het vogelpallet in ons werkgebied. In april werden de eerste nestelingen gezien. De hele zomer kon het paar met vier opgroeiende jongen bekeken en gefotografeerd wor-

Zwarte Ooievaar, Nieuwe Hoeven - Nieuwe Graafsteeg, 19 augustus 2023. Johan Janssen.

Grijskoppurperkoet met een kwekersring, Oude Beesdse Weg, 16 december 2023. Paul van Veen.

den. • Gezien de berichten dat **stelkluten** en andere soorten de extreme droogte in het zuiden ontvluchtten naar noordelijke streken op zoek naar waterrijke gebieden, was er hoop op grote verrassingen ook bij ons. Het bleef echter beperkt tot een paartje stelkluten dat op 10 april paringsgedrag vertoonde in de Everdingerwaard en Goilberdingerwaard maar daarna ook weer snel vertrokken was (Jan Dirk Buizer, Bert Kasius). • Aardig was de waarneming van een jagende **velduil** in de Buitenwaard op 26 en 27 april door Agaath Dankers, die tot haar verrassing er daar opnieuw een zag op 15 mei. In september en november waren er ook waarnemingen elders in het gebied. • Terwijl in 2021 erg veel waarnemingen werden doorgegeven van de **Engelse kwikstaart**, en in 2022 geen een, hadden we dit jaar weer twee *flavissima's* op doortrek. Het betrof een man in de Beusichemse Waard op 27 april, en een op 6 mei in de Everdingerwaard.

Mei

Bijna elk jaar nu duikt er wel een **draaihals** op in ons gebied in het voorjaar. Het gaat waarschijnlijk om Scandinavische doortrekkers. Ditmaal verbleef er een op 2 en 3 mei in de Everdingerwaard. • Op meerdere dagen van eind april tot half mei pleisterden kleine groepjes **Noordse kwikstaarten** in de uiterwaarden. Het hoogste aantal was negen exemplaren op 6 mei in de Everdingerwaard. • De laatste drie jaar zien we weer iets meer **kemphanen**. Op 6 mei werd een mooi aantal van 36 pleisterende exemplaren gezien door Thierry Jansen in de Everdingerwaard. • De in ons land sterk bedreigde **grote karekiet** bezoekt deze contreien weer bijna jaarlijks. Dit jaar een zingend exemplaar op 10 mei bij De Waai, door Danny Eijsackers. • Ik had zelf de indruk, en dat wordt gestaafd door het aantal waarnemingen, dat er hier (veel) minder steltlopers als ruiters, plevieren en strandlopers op doortrek waren in 2023 dan eerdere jaren. Maar de **krombekstrandloper** op 10 mei in de Everdingerwaard maakte voor Jeroen Brandjes weer veel goed. • Er waren wel meerdere waarnemingen van de **Temmincks strandloper** in mei en in augustus-september. Johan Janssen fotografeerde er zelfs vier tegelijk in de Everdingerwaard. • **Roodpootvalken** op doortrek zijn altijd een leuke bonus, en al helemaal als het er twee zijn op je Big Day, op 13 mei door Daniel Beuker gemeld, noord trekend bij Buurmalsen. • Er is sprake van een toename van de **zwarte ibis** in zuidelijk Europa en in Nederland worden er het hele jaar door meerdere aangetroffen. Zo ook op 13 mei in de Everdingerwaard een overvliegend exemplaar van deze moerasvogel (Johan Janssen, Rob van Beers). • Aan de hand van de meldingen van **middelste bonte specht** van mei tot begin dit jaar in Mariënwaerdt en het aanliggende Lage Veld, kan men denk ik wel concluderen dat deze bosvogel zich definitief als broedvogel in onze omgeving gevestigd heeft. • Eind mei was er een (verborgen) waarneming van een **buidelmees** ergens in het waarnemingengebied (ik vermoed de Everdingerwaard). Het zou mooi zijn als er ook echt sprake is van een broedgeval.

Juni

Bijna jaarlijks treffen we in het gebied wel ergens de **grauwe klauwier** aan, een soort die het in Nederland tegenwoordig goed doet. Naast het vrouwtje eerste kalenderjaar op 22 augustus in de Everdingerwaard, is er een vervaagde waarneming op 4 juni (ik vermoed in de Steenwaard). Het kan natuurlijk altijd gebeuren dat de soort in onze omgeving gaat broeden. • De laatste paar jaar broeden er **krooneenden** in de uiterwaarden ten westen van Culemborg. Ook dit jaar: Jeroen Brandjes zag op 5 juni in de Everdingerwaard een vrouwtje met minstens vijf pullen in de oeverbegroeiing zwemmen met aldaar ook vier ronddobberende mannen. • Een verrassing was de rustende **reuzenster** op 5 juni in de Everdingerwaard. Op 20 augustus trokken er ook nog twee richting oost over de Lek bij Beusichem (Tom Zeegers). • De **bonte vliegenvanger** is een regelmatige bezoeker in voor- en najaar, maar dit jaar waren er onder meer ook twee waarnemingen begin juni (Caetshage en Honswijk) wat toch al wel erg ver in het broedseizoen ligt. • Dé ontdekking van 2023 en een nieuwe (maar ook gezien de trend wel enigszins verwachte) soort voor het gebied was de zingende **struikrietzanger** bij de spoorwegovergang van de Zeedijk. Zie het relaas van Gerrit-Jan Klop over zijn bijzondere ontdekking op 16 juni in Hak-al 2022-3. • Van 20 juni tot 2 juli riep een mannetje **woudaap** goed zichtbaar voor fotografen, naar het schijnt in de buurt van Asperen (de informatie is verborgen op waarneming.nl). Al kan ik het niet goed beoordelen, een broedgeval is niet uitgesloten. • **Casarca's** zien we doorgaans als exoten, maar de grotere groep van 11 op de Lappenheide-plas op 21 juni was toch wel een bezienswaardigheid. • Er werden hier nog niet eerder zoveel **kruisbekken** gemeld als in 2023, te weten 34 waarnemingen van 366 exemplaren. Groepjes trekkende vogels uit Scandinavië waren hier al vanaf juni te zien en dat ging door tot in november. Peter van Horssen zag er zelfs 75 op 22 juni bij Tricht. • De enige betrouwbare **kwartel**-melding was van een nachtelijk overvliegend exemplaar in de Beusichemse Waard, door Wim Janssen op 25 juni. • Op vijf plekken in het gebied werden **zwarte ooievaars** gespot. Leuk was de waarneming op 25 juni van twee juveniele vogels in de Nieuwe Hoeven (Peter van Horssen). • **Wespendieven** zijn inmiddels een vast element in het werkgebied, ook in de zomer. Ze worden op de voet gevolgd en geregistreerd door met name Paul van Veen. Zelf zag ik op 28 juni een baltsend paar boven de Leidsche Hoeven. Opvallend in 2023 was dat wespendieven op meer dan twee keer zoveel plaatsen als voorheen zijn gemeld (in 46 kilometerhokken).

Juli

Nog een nieuwe soort voor Culemborg e.o. was de **graszanger** die Arjan Brenkman zag en hoorde in de Regulieren op 9 juli. De vogel vertoonde zijn opvallende baltsvlucht. Helaas was de graszanger daarna ook weer weg. De soort neemt sterk toe als broedvogel in Nederland volgens Sovon, dus wie weet zien we hem nog eens terug. • Joop Oosterlee en Ad Hoekstra meldden twee **witooigeenden** in de Everdingerwaard op 19 juli.

Baardman, Everdingerwaard, 7 november 2023. Johan Janssen.

Augustus

Drie waarnemingen van **grauwe kiekendief** in 2023, onder andere een man in de Steenwaard op 8 augustus (Gerrit-Jan Klop). • Tom Zeegers pikte boven de Voorkoop op 19 augustus twee **duinpiepers** op, zuidwest vliegend • Een **kleine strandloper** op 23 augustus in de Everdingerwaard werd door Johan Janssen gefotografeerd en bleek geringd te zijn op een Noors ringstation. • Zowel in augustus als in december wandelde een **grijskoppurperkoet** door het gebied. Eerst langs de Oude Beesdseweg en later langs de Kooiweg-Oost. De vogel in augustus was ongeringd maar wel erg tam, de vogel in december had een kwekersring. In beide gevallen mag aangenomen worden dat het om een escape gaat uit een collectie. Er waren meerdere gevallen van deze exoot uit Centraal-Azië de afgelopen jaren elders in het land.

September

Op 2 september zagen Bram Rijkse en Jeroen Steenberg een **kleine jager** bij parkeerplaats de Heulse Waard achter een kokmeeuw aanjagen. De vierde waarneming in het gebied van deze zeevogel, dus beslist een zeldzaamheid hier. • Ook leverde 2023 driemaal een **steppiekiekendief** op. Louis van Oort in Geldermalsen werd op 6 september geattendeerd door alarmerende boerenzwaluwen terwijl hij de krant aan het lezen was, en dat leverde hem een tuinsoort op in de vorm van een adult, noordwest vliegend mannetje. • De **koereiger** rukt op, en hoe! Er zijn 92 waarnemingen doorgegeven van augustus tot in december in wisselende groeps grootte. Op 13 september zat er een groep van minimaal 16 vogels in de Steenwaard. Daarnaast kunnen ook regelmatig vrije ongeringde koereigers bij dierenpark De Paay bekeken worden, net als overigens meerdere kwakken. • Er werden ook behoorlijk wat **kleine zilvreigers** doorgegeven. Van 22 tot 24 september zat er onder meer een groep van 16 kleine zilvreigers in de Everdingerwaard. • De **visarend** zit in de lift, met 112 waarnemingen in 2023 (hoogste aantal was echter in 2020 met 136 waarnemingen). Er werd ook nog een heel late vogel gezien op 16 juni boven de Steenwaard. • Na enkele jaren zonder een **bladkoning**-waarneming vonden Gerrit-Jan Klop en Daniël Beuker er weer een in de wijk Eva Lanxmeer, op 27 september.

Oktober

De **zilverplevier** is niet zo'n algemene verschijning bij ons, dus de 7 overvliegende plevieren op 1 oktober in Tricht gezien door Peter van Horssen zijn vermeldenswaardig. • Op 8 oktober trok het recordaantal van 130 **witte kwikstaarten** door op de trektelpost Redichemse Waard. • De aantallen **zwarte mezen** tijdens de najaarstrek wisselen nogal per jaar. Er was een klein piekje rond 22

Grote barmsijs, De Regulieren, 3 december 2023. Paul van Veen.

oktober; zo zag Tom Zeegers er 21 in verschillende groepjes over zijn huis vliegen. • Veel waarnemingen van **sijzen** in 2023, wellicht een kleine invasie. Ze werden vanaf september het hele najaar en winter gezien in rondtrekkende groepjes.

November

Het aantal gemelde **blauwe kiekendieven** was gedurende de afgelopen jaren tamelijk stabiel. Van de 24 vogels in 23 kilometerhokken werden de meeste gezien in november en december, zowel jagend als doorvliegend. • De **Noordse kauw** is niet zeldzaam, maar wordt meestal niet als zodanig herkend (aan de hand van de zijhalsstrepen). Dit jaar werd de *monedula*-ondersoort van de kauw weer twee keer op waarneming.nl gezet in deze maand. • Terwijl de goudhaan-aantallen af schijnen te nemen, doet zijn neefje de **vuurgoudhaan** het jaarlijks beter, waarschijnlijk door de zachtere winters. In 2023 is de soort 44 keer in 26 kilometerhokken ingevoerd. Ik had zelf op 12 november vier van deze vurige vogeltjes tegelijk in de tuin. • Op 17 november vlogen er 10 **wilde zwanen** over Geldermalsen (Kamiel Hallmann), slechts de tweede waarneming van 2023. • De oostenwind blies op 16 en op 29 november weer eens grote groepen luid roepende **kraanvogels** op trek over onze regio (en onder meer over mijn huis). Er werden er naar schatting 660 geteld (dubbeltellingen niet uitgesloten) verdeeld over 16 waarnemingen.

December

Opvallend de laatste twee jaar zijn de winterwaarnemingen van **groenpootruiters**. In november, december, januari en februari zagen vogelaars regelmatig één of twee exemplaren in de uiterwaarden bij Culemborg. Ook voor groenpootruiters verandert het klimaat Overigens blijven ook andere trekkende soorten hier steeds vaker hangen in de winter, zoals lepelaars. • De laatste maanden van 2023 trok er een heuse invasie van duizenden **kleine en grote barmsijsen** door Nederland. De vogels zijn door een gebrek aan zaden in Scandinavië en Rusland deze kant opgedreven. In ons waarnemingengebied ging het in totaal om 76 waarnemingen met in totaal 1041 grote barmsijsen en niet nader gedetermineerde kleine of grote barmsijsen. In de Regulieren overwinterde lang een grote groep van zeker 200 stuks grote barmsijsen in en rond de elzenbosjes.

• Op een zestal plekken in 2023 werd de steeds zeldzamer wordende **kleine rietgans** waargenomen, waaronder een tweetal tussen de kolganzen half december op de graslanden tussen de Zwarte Kade en de Hennisdijk. • Kamiel Hallman was erg scherp en herkende de 'keelzakhoek van 56 graden' van een **grote aalscholver** langs de Linge tussen Tricht en Geldermalsen op 19 december. Dit was pas de tweede zekere waarneming van de nominatvorm *Phalacrocorax carbo carbo* in de regio. Gewone aalscholvers zijn van de ondersoort *sinensis*. • Met 22 waarnemingen van **rode wouwen** was het geen uitzonderlijk jaar. Wel bijzonder was de winterse rode wouw die op 27 december naar het noorden vloog bij de Culemborgse pont. In 2012 zwierf er ook een rode wouw rond in onze omgeving in de maand december. 🐦